

novske organizacije v našem okraju do nekdanje višine. Posebno bi nas tu na opustošeni rodni grudi razveselil življenjski klic naših zastopnikov v okrajnem šolskem svetu. Prijatelja, Ignacij Križnan in Franc Bajt, kje sta? V naših vrstah rabimo Vaju, ker moramo skleniti svoje čete stanovskih delavcev, da zopet vpostavimo svoje delovanje, da razorjemo in obsejemo svoje njive, da zopet ustvarimo življenje v naših begunskih šolah na rodni grudi. Domov, da porujemo osat in trnje, ki nam preprega naše polje in zrahljamo rodno prst, da vzraste sad in okrepi našo stanovsko organizacijo v blagor zamenjenega šolstva in stradajočega učiteljstva! Tovariši! Aleluja je v prirodi, prenesimo jo v naše razrušene šole in v naše stanovske vrste! Srečno vstajenje vsem!

V Kojskem, dne 18. marca 1918.

Alojzij Urbančič.

Pravico tudi nam!

6.) Zborovalci izražajo najostrejšo grajo deželniemu odboru kranjskemu, ker neopravičeno zadržuje izplačilo nabavnega prispevka, ki ga je dovolil državni zbor že lansko leto za naše stradalno učiteljstvo v znesku 1.017.000 K. Pozivljamo deželni odbor, naj našemu vrlému, narodnemu učiteljstvu takoj izplača ves od države dovoljeni prispevek, dalje, da deželni doklad zaradi tega državnega prispevka ne sistira, temveč od 1. jan. 1918. leta dalje izplačuje, in da tudi deželne doklade za vse učiteljstvo od 1. jan. 1918. leta povzraha na najmanj 100%.

Tako se glasi ena izmed resolucij, ki so bile v navdušenjem sprejete na narodnem taboru v Krškem dne 10. marca t. l. Ta resolucija je zanimiva v marsikakem oziru. Bila je predlagana iz proste volje sklicateljev brez kakršnegakoli učiteljskega vpliva. In to pove mnogo. Vsak človek, ki ima le iskrico poštenja pa nekoliko razumevanja za važnost šole, mora priznati, da je tak nastop pred ljudstvom potreben. A tega ni hotela prej izpredeti stranka. Torej so se časi vendanle nekoliko izpremenili! In nam je v uteho in globoko zadoščenje, da je vzevelo spoznanje v ljudstvu prav takrat, ko nas ubijajo tam gori. Na taboru je bilo namreč v pretežni večini zastopano kmetiško ljudstvo. Bilo je na stotine kmetijskih gospodarjev in gospodinj, ki so pozdravili šesto resolucijo prav tako viharano pritrdjevalno, kakor vse druge. Takrat mi je vstalo v duši upanje, da morebiti vendar ne nastopi za nas več ona doba, ko so nas primerjali »psu za plotom« le zato, ker smo zahtevali svojo pravdo, in ko je sovraštvo proti nam poganjalo že globoko med ljudstvom. In ne po naši krivdi! Na prste bi lahko preštel učitelje, ki niso storili svoje dolžnosti do naroda. Koliko jih pa je, ki so vse svoje sile posvetili narodovi prosveti v šoli in zunaj nje. Le kdo nas je razumel ali pravzaprav hotel razumeti. Morala je priti strašna doba svetovnega požara, da se tudi pred vsem ljudstvom pove, da je naše učiteljstvo vrlo in narodno. In tudi to nam je v uteho in zadoščenje. Nisem toliko naiven, da bi si že od ene same resolucije obetal kaj posebnega. Le začetek je storjen in naj služi v posnemanje. Ni je stranke, ki bi v bodoče mogla izbrisati iz svojega programa šolo. In brez učitelja ni šole —!

D. H.

Maršal nadvojvoda Eugen o učiteljskem delu in plači.

Ob priliki nadzorovanja južnozpadne fronte je bil maršal nadvojvoda Evgenu predstavjen tudi naš tovariš — učitelj, ki služi kot častnik na tej fronti, in je bil že večkrat odlikovan. Kakor vsakega častnika, je vprašal visoki gospod tudi njega, kaj je v civilu. Ko mu je naš tovariš povedal, da je učitelj, ga je vprašal, kje služuje. Ko je zvedel za kraj in še povpraševal po šolskih in učnih razmerah, ga vpraša: **Kako ste pa zadovoljni, in kakšen je položaj učiteljstva na Kranjskem? (Wie sind Sie zufrieden, und wie ist die Lage der Lehrerschaft in Krain?)** Tedaj mu brez ovinkov odgovori naš tovariš: **Cesarska visokost, učiteljstvo je jako slabo plačano! (sehr schlecht bezahlt!)** Nabo nadvojvoda: **Učiteljstvo je izvršilo med vojno velika dela. (die Lehrerschaft hat während des Krieges Grosses geleistet.)** Potolajte se, po vojni se bo vse vzele v roke in se bo uredilo. (Trösten Sie sich, nach dem Kriege wird alles in Angriff genommen und geregelt.) Tako sodi o nas cesarski princ.

Malo komentara k zgoraj opisanemu razgovoru. Zgoraj prinašamo sodbo o

nas, našem delu in plači, ki jo je in maršal nadvojvoda Evgen našemu tovarišu. Iz nje lahko sklepamo, da je škandalozni in obupni gnetni položaj kranjskega učiteljstva prodrl že v najvišje kroge, in da so se začeli zanimati zanj. Da je visoki gospod vprašal po položaju in zadovoljnosti kranjskega učiteljstva, je imel za to gotovo povod. Lahko si mislimo, da je moral že prej slišati, da je kranjsko učiteljstvo najslabše plačano med avstrijskim učiteljstvom, in da je izpostavljeno najnižkotnejšemu preganjanju in persekucijam od strani nekaterih šolskih funkcionarjev za malenkosti, tudi za samo političko prepričanje, pa bodi kdo še tako vesten in sposoben delavec na šolskem polju. Po razvoju šolstva, ki je zavisto v prvi vrsti od dobrega in gnetno dobro pritega učiteljstva, se sodi kultura posameznih dežel, te in one sosedne države. Pa še eno je, kar ni manj važno. Visoki gospod je očito priznal poštrevovalnost ljudskošolskega učiteljstva med vojno in ni delal nikake razlike med strankami, pa pri nas nekateri šolski funkcionarji, recimo naravnost, neki c. kr. okrajni šolski nadzornik? Ko ga je uradno vprašal predstojnik nekega vojaškega urada o patriotičnem čuvstvanju učiteljstva v okraju, je ta nadzornik pritrdilno odgovoril le o časih Slomškove zveze, o drugih pa se je izjavil, da so nezanesljivi. In ta človek je še danes c. kr. okrajni šolski nadzornik, ki bi moral le po svoji vesti in prisegi nepristransko in ne po strankarskih navodilih vršiti svojo službo. Če bi bila njegova izjava resnična, bi padla največja senca na njega samega, ker bi se upravičeno sodilo, da je slabo vodil podrejeno učiteljstvo, ker mu ni znal vcepiti pravega duha. Seve da tega ni treba. Učiteljstvo, pred vsem napredno, je dovolj zmerno, da ve dobro ločiti pravo med nepravim, ve dobro, kaj je njegova patriotska dolžnost.

Načrt za preustrojitev našega šolstva.

VIII.

Na Zavezinem delegacijskem zborovanju dne 28. decembra 1917 je poročal tovariš Pavel Flere o predmetu pod zgorajnim naslovom. Ob koncu obširnega in temeljitega svojega poročila je podal navodila, po katerih naj izdeluje dotični odsek ta načrt, in kako naj sodeluje vse Zavezino učiteljstvo pri izdelovanju tega načrta, ter priporočal v sprejem nastopne predloge:

1. Učiteljstvo, združeno v »Zavezi« avstr. jugoslov. učiteljstva« se vsled razmer in potreb in današnje dobe loteva temeljnega, a gibljivega načrta preustrojitev narodne vzgoje sploh in preustrojitev našega šolstva posebe na narodni, demokratski in socialni osnovi.

2. Ker se morajo v združenem narodu združiti na enotni narodno-vzgojni podlagi vsa izobraževališča, ki so bila dotlej, dokler so služila različnim interesom, lahko brez specialne vzgojne in izobraževalne zveze, je za naše šolstvo potrebno, da dajejo načrtu njegove preustrojitelje praveč sledeči vidiki:

a) vzgojnopoliški, ki terjajo narodno šolstvo z enotnim narodnovzgojnim smotrom;

b) socialnopedagoški, ki zahteva diferenciacijo šolstva z ozirom na zmožnosti in nagnenja gojencev;

c) socialnodidaktički, ki mu je namen didaktička preureditev pouka tako, da nudi razvoja individualnosti.

3. Vprašanja, ki jih obravnava celotni načrt, so naslednja:

I. Organizacija šolstva, in sicer:

a) splošna ljudska (meščanska) šola in obvezno nadaljevalno (strokovno) šolstvo. To nadrobno izvede Zavezino učiteljstvo;

b) srednje in visoko šolstvo. (Se sprejme od naše strani v načrt brez podrobne poizvedbe le kot zahteva organske celote.)

c) izobrazba učiteljstva ljudskih (meščanskih) in nadaljevalnih šol. (Se izvede podrobno skupno s kompetentnimi činitelji za b.)

Pri podrobni poizvedbi se upoštevajo momenti:

a) нравstvena vzgoja pedagoške naprave;

b) telesna vzgoja pedagoške naprave;

c) pouk — didaktičke naprave;

d) šolska organizacija v ožjem smislu.

II. Socialne naprave pri šoli.

III. Stališče učiteljstva v šolstvu (vsebuje tudi učiteljsko pragmatiko in nadzorniško vprašanje).

IV. Narodna ženska vzgoja.

V. Izvenšolska splošna narodna vzgoja.

4. Ljudskošolsko učiteljstvo, združeno v »Zavezi« avstr. jugoslov. učiteljstva« se zaveda, da izvršitev takega načrta presega njegove moči in kompetenco, zato se obrača do vseh merodajnih činiteljev s prošnjo, da sodelujejo zlasti na kompetentnem torišču, in sicer:

a) vseslovenske ljudsko- in meščanskošolske učiteljske organizacije,

b) slovenski srednješolski učitelji v »Društvu slovenskih profesorjev,

c) S. Š. M. in C. M. D. kot slovenski šolski družbi,

d) vsi a, b, c odgovarjajoči činitelji na slovenskem jugu v monarhiji,

d) vsa slovenska društva in družbe, ki se pečejo s katerokoli panogo narodne vzgoje (Društva za mladinsko varstvo in oskrb, društvo »Dobrodelnost« v Ljubljani, telovadne organizacije itd.).

5. Organizacija delovanja pri načrtu v »Zavezi« sami:

A. Z vsemi temi činitelji, kolikor se jih odzove na skupno delo, deluje v »Zavezi« avstr. jugoslov. učiteljstva« sami »odsek za preustrojitev narodove vzgoje in šolstva«, ki se deli v naslednje skupine:

a) skupina za organizacijo šolstva,

b) skupina za socialne naprave pri šoli,

c) skupina za stališče učiteljstva v šolstvu,

d) skupina za narodno žensko vzgojo,

d) skupina za izvenšolsko izobrazbo.

B. Udje odseka so:

a) njegov načelnik,

b) načelniki skupin,

c) vsi člani »Zaveze«, ki jih pozovejo na direktno sodelovanje načelniki posameznih skupin.

C. Delitev dela v odseku:

a) Načelnik odseka vodi vso akcijo ter posreduje med posameznimi skupinami in vodstvom »Zaveze«.

b) Načelniki skupin vodijo agende v dotično skupino spadajočega dela celotnega načrta.

c) S korporacijami, ki se udeležijo skupnega dela pri načrtu, obuje — dokler se ne pokaže potreba po drugačnem stiku — vodstvo »Zaveze«. Ravnotako posreduje to vodstvo med odsekom, in posameznimi učiteljskimi društvi v »Zavezi« in skrbi za gnetno stran delovanja, v kolikor ne odpade to na posamezna društva.

C. Vse v »Zavezi« združeno učiteljstvo se pritegne k akciji z obravnavo posebnih vprašanih pol, ki jih izdajajo skupine v odseku, in s tem, da podaja odseku in skupinam lastne iniciative, ki tukaj morajo priti do obravnave.

6. Končna določba.

»Zaveza avstr. jugoslov. učiteljstva« se s sklepom današnje delegacije zaveže, da stavi izdelani načrt ob dani priliki na pristojnih mestih ter se zavzema za njegovo realizacijo.

Vsa ta navodila, predlogi in nasveti so bili soglasno sprejeti.

V smislu tega sklepa »Zav.« delegacije je razdelil odsek dela pri načrtu za preustrojitev našega šolstva in narodne vzgoje v pet skupin, v katerih naj bi se izdelale najprej vprašalne pole, ki bi jih obravnavali posamezniki in učiteljska društva. V odgovorih na te pole nam je dobrodušel vsak nasvet, vsaka razprava. Niti se mi ne zdi potrebno, da bi posameznik odgovarjal in razpravljal o vseh točkah v vprašalni poli. Na kateremkoli torišču je močnejši, tistega naj se loti ter obdela vsehstransko, da dobimo temveč stvarno utemeljenega gradiva. Eno pa je potrebno: Čim preje in čim temeljitje začnemo graditi osnove za svoj bodoči narodni dom, tem preje si zgradimo tega, kakor ga terjajo naše potrebe in naše razmere. Pri tem poslu pa ne sme manjkati nihče! Politiško nam prirejajo našo bodočnost polikani činitelji, za nas je treba, da zastavimo vzvode tam, kjer je naša dolžnost. Nikakor ni pa res, da je potrat energije, če se lotevamo posla pri načrtu za preustrojitev našega šolstva in naše vzgoje, češ: preuredba še ne nastopi jutri. Če ne jutri, pojutrnjem gotovo — v tej veri in v tem zaupanju moramo delati, če nočemo, da nas čas prehiti. Načrt ne bo gotov v enem dnevu, če hočemo temeljitje in utemeljenega; če pa se nam pripeti, da se bo terjati od nas (ali da se celo ne bo terjati!) načrt v enem dnevu, takrat bo prepozno za razpravljanje in razglabljanje. Takrat bo potem res potrat energije, a potratil jo bomo v to, da zaradi naglice kaj prida niti napraviti ni moč.

To sem hotel omeniti, ker že vedno upam, da se res lotimo vsi tega prepotrebne dela, obenem pa priobčujemo tudi že vpraševalno polo za V. skupino »Izvenšolske vzgojne naprave«, kakor jo je priredil tov. Bankart, načelnik te skupine.

Skupina V.

Izvenšolske vzgojne naprave.

Vprašalna pola.

Prepričan sem, da se nikdo ne zanima v enaki meri za vse izvenšolske vzgojne naprave. Zato pričakujem tudi, da bo ta ali oni interesent izrazil svoje mnenje in svoje želje le o eni ali dveh o večjih njenih panogah.

V sledečem podajem obris vseh vprašanj, tičočih se izvenšolske ljudske vzgoje, kakor si jo jaz predstavljam v duhu. Učiteljska društva, vse tovarišice in tovariše, šolska vodstva in člani raznih korporacij, stremočih za istimi cilji, pa prosim, naj blagovolijo odgovoriti pri vsaki na pretes postavljene vzgojni napravi po sledečih vprašanjih: 1. Kakšen naj ima namen? 2. Kje se naj uvede, oz. ustanovi? 3. Na čigave stroške? 4. S katerimi vzgojnimi sredstvi naj deluje? 5. Splošne opombe.

Odgovor za vsako posamezno vzgojno napravo bodi pisan na poseben list. Vse liste prosim poslati na moj naslov.

Končno izjavljam, da gotovo nisem izčrpal vseh v omenjenem okviru zmožnih in vsega pri-

zadevanja vrednih vzgojnih naprav. Zato pričakujem tudi obilo samostojnih predlogov. Sploh prosim vse faktorije, naj v polni meri sodelujejo na važnem polju ljudske vzgoje. Vsestranska razbistritev pojmov je nujno potrebna.

Jan. Bankart,

učitelj v Ljutomeru.

I. Predšolska doba.

1. Varstvo mater.
2. Oskrba dojenčkov.
3. Otroški vrtci.
4. Telesna vzgoja.

II. Doba enotne ljudske šole.

1. Otroški domovi.
2. Šolske kuhinje.
3. Telesna vzgoja.
4. Mladinske knjižnice in čitalnice.
5. Roditeljski večeri.

III. Doba nadaljevalne šole.

1. Vajeniški domovi.
2. Knjižnice in čitalnice.
3. Telesna vzgoja.
4. Organizacija skupnih izletov in potovanj.

IV. Pošolska doba.

1. Ljudski domovi.
2. Izobraževalni tečaji — ljudsko vseučilišče.
3. Telovadna društva.
4. Organizacija izletov in potovanj.

V. Splošne naprave.

1. Javne disciplinarne odredbe.
2. Društva za mladinsko oskrb in varstvo.
3. Varstveni sveti.
4. Zavodi za slaboumne, slepce in gluhome; poboljševalnice; prisilne delavnice.

Zborovanje Zavezine delegacije.

(Dalje.)

18. Pritožba o razveljavi volitve učiteljev-veščakov v ljubljanski mestni šolski svet od strani večine c. kr. deželnega šolskega sveta v Ljubljani je bila v c. kr. naučnem ministrstvu ugodno rešena. Tudi to je zasluga državnega poslanca dr. V. Ravniharja. Za njegovo izredno naklonjenost do Zavezinega učiteljstva se mu je poslala po vodstvu ponovno topla pismena zahvala.

19. »Sežanskemu učiteljskemu društvu« se je sporočilo na njegovo vprašanje, da Zaveza ni bila nikoli v nikaki dotiki z dnevnikom »Dan«, z »Učiteljsko tiskarno« pa samo toliko, da se tiskajo njeni listi v tiskarni za plačilo.

20. Spis »Sosedov god v Mošnjah« se po pregledu štirih veščakov ni potrdil kot IV. zvezek »Jan Legove knjižnice«. Ta igra v verzih, ki jo je spisal pisatelj Fr. Rojc, ni bila prikladna za mladino, a tudi verzji niso bili dobri.

21. Dr. H. Tumi, odvetniku v Gorici, se je poslala naša jubilejna brošura »Spominski spis«. Ker je naslovljenec zahteval, da je doposlana knjiga Zavezj na razpolago le tedaj, če se mu povrnejo poštni stroški, se je odposlalo na njegov naslov vkladno pismo, 1 poštna nakaznica in znamk za 88 vin. Po sprejemu navedenega, je gospod dr. H. Tuma, ki je bil nekdanji tudi učitelj, knjigo milostno vrnil.

22. Vsa Zavezina društva so dobila nov »Poslovni red za Zavezo«.

23. Zavezina pravila so se odposlala že leta 1914. v petih prepisih in s prilogami c. kr. ministrstvu za notranje zadeve v odobrenje.

24. Deželne učiteljske Zveze se je opozorilo, da so neprestano na delu glede splošne regulacije učiteljskih plač, katera se mora izvršiti z ozirom na državne preodkaze. Zahteve vseh učiteljskih organizacij je, da se nam odkazejo isti prejemki, kakršnih so deležni c. kr. državni uradniki od XI. do VIII. plačilnega razreda. Pod to zahtevo ne gremo! V ta namen naj se združijo vse deželne učiteljske organizacije ne glede na narodnost in političko prepričanje. Šoli in učiteljstvu naklonjene deželne in državne poslance naj se skuša pridobiti, da nam pomagajo udeležiti to našo namero. Delo deželnih Zvez ne sme prestatj dotlej, dokler ne dobij zakon o regulaciji plač najvišjega potrjenja.

25. Naprednemu učiteljstvu nenaklonjeni listi in osebe so poudarjale s prozornim namenom vedno glasneje, da je bil dnevnik »Dan«, ki se je tiskal v »Učiteljski tiskarni«, glasilo naprednega slovenskega učiteljstva. Da se ne bi občinstvo še nadalje po nepotrebnem begalo s takimi izmišljenimi trditvami, je bilo vodstvo Zaveze primorano izjaviti, da nima Zaveza kot učiteljska organizacija z dnevnikom »Dan« prav nobenega stika. Zavezini listi so samo: šolsko — politički časopis »Učiteljski tovariš«, pedagoška revija »Popotnik« in mladinski list »Zvonček«. Vodstvu »Učiteljske tiskarne« se je ponovno toplo priporočalo, da naj se ustanovi za list »Dan« vsaj poseben kon-